

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Attityder till friluftsliv i skolan

Jonatan Citron

LAU370

Handledare: Bo G. Eriksson

Examinator: Jan Carle

Rapportnummer:

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Abstract

Examensarbete inom lärarutbildningen

Titel: Attityder till friluftsliv i skolan

Författare: Jonatan Citron

Termin och år: Ht 2009

Kursansvarig institution: Sociologiska institutionen

Handledare: Bo. G. Eriksson

Examinator: Jan Carle

Rapportnummer:

Nyckelord: Friluftsliv, Attityder, Critical incident metoden

Syftet med denna uppsats är att kasta ljus över de attityder till friluftsliv som finns bland lärare i idrott och hälsa och på så sätt bättre förstå varför friluftslivet i skolan ser ut som det gör. Jag räknar med att få reda på vad man har för ambitioner och vad man ser som problematiskt samt vad man tror att man kan göra för att friluftslivet i skolan ska bli bättre. De frågeställningar jag kommer att utgå ifrån är:

1. Vilken inställning har nyblivna idrottslärare till arbetet med friluftsliv i skolan?
2. Hur arbetar man med friluftsliv ute i våra skolor?
3. Anses friluftsliv i skolan vara viktigt?

Jag har samlat material genom att intervjua fem informanter med en kvalitativ intervjumetod, critical incident metoden. Denna anses vara särskilt lämplig för att arbeta med attitydfrågor. Critical incident metoden går ut på att informanterna får berätta om upplevelser som de funnit vara kritiska ur positiv eller negativ bemärkelse och sedan utgå från dessa händelser för att få veta mer via följdfrågor.

Informanternas berättelser tyder på att inställningen till friluftsliv är överhängande positiv. Man framhåller positiva aspekter som uppnås genom att bedriva friluftsliv och anser utan undantag att det är ett viktigt inslag i undervisningen av idrott och hälsa. Det finns dock indikationer på att skolans traditioner står ivägen för utvecklingen av friluftslivet.

De didaktiska konsekvenserna av arbetet är att friluftsliv anses vara viktigt enligt såväl lärare som gällande styrdokument och det är således relevant och intressant att studera vilka attityder som de framtida lärarna i idrott och hälsa kan förväntas inneha. Baserat på informanternas berättelser så är friluftsliv något som ställer krav och det kan till exempel vara av vikt att kunna flytta en friluftsdag med ganska kort varsel om det blir dåligt väder eller om det skulle dyka upp plötsligt gynnsamt väder.

Förord

Till att börja med vill jag tacka min handledare; Bo G. Eriksson för det stöd han har bistått med. Jag vill också tacka de studenter och nyblivna lärare som tagit sig tid och låtit sig intervjuas för att möjliggöra denna undersökning. Det har varit mycket spännande att få chansen att se en del utav skolans värld genom andra ögon än mina egna och jag är tacksam för den möjligheten.

Jag hade i arbetets inledningsfas svårt att hitta någon på kursen som hade ett intresse av att skriva om samma ämne som jag. Jag kommer att använda detta arbete i en kommande kurs för att så småningom ta ut en examen i idrottsvetenskap utöver min lärarexamen, det var därför viktigt att skriva om något relaterat till idrott och hälsa. Detta kändes så pass viktigt att principen om att skriva i par fick stryka på foten. Jag fick min önskan om att skriva ett individuellt arbete beviljad av kursledare och eftersom jag är väldigt van att arbeta i grupp känner jag inte att detta kommer att påverka mig negativt på något sätt.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	6
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Utbildningsvetenskaplig och didaktisk relevans.....	6
1.3 Styrdokumentens reglering av problemet.....	7
2. Syfte och problemformulering.....	8
3. Teoretisk anknytning.....	8
3.1 Attityder	8
3.2 Kognition	9
3.3 Emotion.....	9
3.4 Habitus	9
3.5 Attitydsförändring.....	10
3.6 Källkritik.....	12
3.7 Tidigare forskning	12
3.8 Grape, Uusijärvi och Waara.....	12
3.9 Larsson.....	12
3.10 Carlsson och Persson.....	13
4. Design, metoder och tillvägagångssätt.....	14
4.1 Undersökningsmetoder.....	14
4.2 Urval.....	15
4.3 Studiens tillförlitlighet.....	15
4.4 Reliabilitet.....	16
4.5 Validitet.....	16
4.6 Etiska aspekter.....	17
4.7 Genomförande.....	17
4.8 Bearbetning av data.....	17
5. Resultatredovisning.....	18
5.1 Kritiska händelser som uppfattades som negativa.....	18
5.2 Kritiska händelser som uppfattades som positiva.....	20
6. Slutdiskussion.....	21
6.1 Metoddiskussion.....	21
6.2 Resultatdiskussion.....	22
6.3 Attityder-Emma.....	22

6.4 Attityder Johnny.....	23
6.5 Attityder Svante.....	24
6.6 Attityder Kalle.....	25
6.7 Attityder Anders.....	25
6.8 Sammanfattning attityder.....	26
6.9 Reflektioner över mina resultat och analyser.....	27
6.10 Teorier och styrning.....	27
6.11 Slutord.....	28
6.12 Vidare forskning.....	28
6.13 Relevans för läraryrket.....	28
7 Referenser.....	30

1. Inledning

1.1 Bakgrund

År 2005 började jag min utbildning till lärare på gymnasienivå i engelska och idrott och hälsa, jag har under denna tid kommit att lära mig en hel del om friluftsliv och utomhuspedagogik vilket har gjort mig intresserad av hur detta kommer att omsättas i praktiken när vi lärarstudenter ger oss ut på arbetsmarknaden.

När man som student i idrott och hälsa studerar kursplaner och styrdokument upptäcker man att det finns ett mycket stort utrymme för att göra egna tolkningar av vad som ska göras under lektionerna och i vilken omfattning. Det finns dock några få saker som är speciellt omnämnda som viktiga, en utav dessa är friluftsliv. I en avhandling presenterar Lena Larsson en teori om varför just friluftsliv är en av dessa:

” [friluftslivet] behäftas med egenskaper som att det per automatik ger god hälsa, bättre lärande (utomhus) och lika villkor för flickor och pojkar. Friluftsliv tillerkänns värden som kan sägas vara mindre riktade mot idrottsläraryrket och mer riktade mot privatlivet, naturupplevelser och livskvalitet. Friluftsliv, ”utbildning”, ”ur och skur”, har blivit begrepp som inte bara hör hemma i ämnet idrott och hälsa utan även i många andra verksamheter. Om det också är förklaringen till att friluftsliv är ett av få kunskapsområden som är tydligt inskrivna i skolans kursplaner i idrott och hälsa är svårt att säga, men att dessa båda aspekter bidrar till friluftslivets position inom utbildningen är troligt.”

Det finns således också en del moment i utbildningen av blivande lärare i idrott och hälsa som berör friluftsliv, bland annat så ingår en vinterutbildning i fjällen där alla får lära sig grunderna i att åka skidor såväl alpint som längdskidor. Till denna del av utbildningen hör också en hel del teori som handlar mycket om hur man bör klä sig för olika förhållanden samt hur man tar hand om sin övriga utrustning. Man får alltså lära sig om allt ifrån underställ till att valla skidor och slipa stålkanter. En av mina kurser innefattade också en resa till fjällen under sommartid för att vandra och genomföra diverse tillhörande aktiviteter. Naturligtvis genomförs även andra utomhusaktiviteter såsom kanot turer och orientering i mer närliggande miljöer under utbildningen. När studenten väl har börjat arbeta är det inte alls säkert eller ens kanske speciellt troligt att det finns möjlighet att genomföra liknande aktiviteter då dessa kan vara tidskrävande och kostsamma. Min frågeställning i detta arbete är således:

Vilken attityd finns bland blivande/nyblivna lärare i idrott och hälsa till friluftsliv i skolan? Jag tänker mig att detta ska ge svar på hur informanterna egentligen ser på friluftsliv, hur de ämnar arbeta med detsamma men också hur de ser på ämnets relevans i undervisningen i idrott och hälsa. En sökning på ämnet i olika databaser visar att det finns en del liknande forskning som gjorts tidigare men ingen som fokuserar på med vilken attityd till friluftsliv nyblivna lärare lämnar sin utbildning.

1.2 Utbildningsvetenskaplig och didaktisk relevans

Detta arbete kommer att fokusera på vilka attityder som blivande lärare får med sig gällande just friluftsliv från sin universitetsutbildning. Det kommer med andra ord vara relevant på mer än ett sätt. Dels så gäller det ju själva universitetsutbildningen och vilken syn man har på friluftsliv där och således också hur man försöker forma framtida lärare i idrott och hälsa när det gäller friluftsliv. Men arbetet berör också de traditioner som finns i skolan och som med all sannolikhet påverkar de individer som arbetar där. Dessa traditioner är applicerbara inte bara på friluftsliv i idrott och hälsa, utan det gäller oavsett ämne. Traditionerna på en skola

eller egentligen hela skolvärlden står i kontrast med universitetsutbildningen och det finns forskning som visar att det går ganska snabbt att glömma sin utbildning och rätta sig allt mindre efter rådande styrdokument och istället falla in i de traditioner som finns på den skola man börjar arbeta (Nygren, 1979).

1.3 Styrdokumentens reglering av problemet

Styrdokumentet reglerar på ett ganska uppenbart sätt dessa frågor genom att särskilt ta upp det, friluftsliv är en av mycket få aktiviteter som nämns specifikt för att understryka dess plats i undervisningen i idrott och hälsa.

I skollagen eller grundskoleförordningens andra kapitel, femte paragrafen framgår det under rektors ansvar att friluftsvksamhet skall bedrivas i den omfattning som rektor önskar. Aktiviteterna skall ske under överinseende av lärare. (*Skollagen*, 1998)

Statens skolverks författningssamling fastslår att friluftsliv är en av de saker som har stor betydelse för den mänskliga hälsan vilket korrelerar med ämnets syfte att utveckla och utforska fysisk, psykisk och social förmåga och generera kunskap om den individuella hälsan. Tanken med ämnet idrott och hälsa är visare att utveckla kunskaper om rörelseaktiviteter och frilufts dito, deras uppkomst och utveckling och ge individen möjlighet att kunna delta i dem samt få erfarenheter av dem. Ämnet idrott och hälsa skall också ta upp friluftslivets etik och hälsopåverkan. Friluftsvksamheten skall generera upplevelser, kunskap och erfarenhet vilka sedermera kan leda till ett individuellt intresse för naturen, miljön och friluftsliv i allmänhet. På detta sätt integrerar man också miljöfrågor i ämnet. I femteklass har man satt målet att en elev bör kunna grunderna för friluftsliv och vara bekant med allemansrätten och dess grundläggande funktion. I nionde klass dikterar statens skolverks författningssamling att en elev skall ha kunskaper i att orientera sig i okänd natur genom att bruka de hjälpmedel som finns och kunna grunderna för friluftsliv eller naturvivelser och kunna planera sådana aktiviteter under alla de fyra årstiderna. Att känna till grunderna för friluftsliv återkommer också i betygskriterierna där man bedömer elevens förmåga att se sambandet mellan friluftsliv och hälsopåverkan. För att exempelvis kunna erhålla betyget väl godkänd i nionde klass förutsätts man delta och använda sina kunskaper under friluftslivsaktiviteter. För att kunna erhålla betyget mycket väl godkänd förväntas eleven kunna vara med och organisera friluftsvaktivitet eller annan ämnesrelaterad aktivitet med hänsyn till de deltagande. Eleven skall också kunna använda sina kunskaper för att själv utvärdera och bedöma värdet av olika ämnesrelaterade aktiviteter där friluftsliv finns särskilt nämnt. (Sverige. Skolverket, 2008)

I läroplanen för förskolan använder man inte termen friluftsliv utan diskuterar istället saken i termer som miljö och naturvårdsfrågor. Man förväntas som lärare på förskolan att lägga stor vikt vid dessa ämnen och de ska finnas med i verksamhetens prägel. Man bör lägga energi för att barnen skall förstå det sammanhang som finns mellan de själva och naturen. Detta behöver naturligtvis inte nödvändigtvis betyda att man kommer att ägna sig åt friluftsliv utan skulle rent teoretiskt kunna arbeta med frågorna på annat sätt, jag väljer dock att ta upp dessa saker eftersom de i mitt tycke är så pass närbesläktade. Dessutom regleras friluftslivet av tidigare nämnda skollag. (Sverige. Skolverket, 2006c)

Även läroplanen för de obligatoriska skolformerna använder termer som snarast är besläktat med friluftsliv men inte riktigt kan menas hanterar dessa frågor specifikt. Det mest intressanta ur denna synvinkel är att man påpekar betydelsen av att eleverna får möjlighet att lära sig visa respekt för miljön och får kunskaper i vad som krävs för god hälsa och hur den egna livsstilen påverkar densamma och miljön. Även de obligatoriska skolformerna infattas å andra sidan naturligtvis av tidigare nämnda skollag som ju reglerar friluftslivet i skolan. (Sverige. Skolverket, 2006b)

Läroplanen för de frivilliga skolformerna går inte heller specifikt in på ämnet friluftsliv utan även där fokuserar man på miljöfrågor och perspektiv som skall ge eleverna möjlighet till ett personligt förhållningssätt i dessa frågor. Återigen så infattas även denna skolform av

skollagen och dess bestämmelser angående friluftsliv. (Sverige. Skolverket, 2006a)
Kursplanen för idrott och hälsa A säger att eleven skall ha kunskap om friluftsliv och ha erfarenhet av detsamma i olika skepnader. Således måste eleven delta i friluftaktiviteter och använda den kunskap han eller hon har på området för att kunna få godkänt betyg i kursen. För att kunna få betyget mycket väl godkänt krävs att eleven kan planera och genomföra friluftaktiviteter. Eleven skall också kunna hantera oförutsedda friluftslivsrelaterade händelser och finna lösningar på dessa. (Sverige. Skolverket, 2000a)

Kursplanen för idrott och hälsa B har en uttalad målsättning att eleverna skall fördjupa sina kunskaper om friluftsliv och kunna genomföra friluftaktiviteter under olika årstider. Det finns dock ingen precis korrelation mellan detta mål och betygssättningen på kursen. (Sverige, Skolverket, 2000b)

2. Syfte och problemformulering

Syftet med min uppsats är att kasta ljus över de attityder till friluftsliv som finns bland lärare i idrott och hälsa och på så sätt bättre förstå varför friluftslivet i skolan ser ut som det gör. Jag räknar med att få reda på vad man har för ambitioner och vad man ser som problematiskt samt vad man tror att man kan göra för att friluftslivet i skolan ska bli bättre. Genom att använda kritiska händelser metoden får jag en chans att se på friluftsliv i skolan genom andra lärare i idrott och hälsa och på så sätt få en fördjupad kunskap i ämnet. De frågeställningar jag kommer att utgå ifrån är:

1. Vilken inställning har nyblivna idrottslärare till arbetet med friluftsliv i skolan?
2. Hur arbetar man med friluftsliv ute i våra skolor?
3. Anses friluftsliv i skolan vara viktigt?

3. Teoretisk anknytning

3.1 Attityder

Eftersom jag i denna uppsats valt att undersöka attityder hos nyblivna idrottslärare så förefaller mig också den teoretiska utgångspunkten i attityder självklar. Enligt Svenska Akademiens ordbok betyder ordet attityd helt enkelt; inställning till något. Riktigt så enkelt kan inte ordet sägas vara om man undersöker den social psykologiska definitionen där den som är innehavare av en viss attityd kan sägas vara benägen att reagera på ett visst sätt som är ungefär likadant varje gång i en given situation, individen kan alltså sägas reagera konsekvent. Huruvida denna konsekvens måste vara stabil över en längre tid för att kunna definieras som en attityd är något som debatteras i forskarvärlden. Det finns de som menar att attityder fungerar som en slags sparad information om hur man skall reagera inför ett visst objekt. Andra menar att saken är betydligt mer temporär och föränderlig till sin natur och plockas fram när något behöver utvärderas eller bedömas. Oavsett syn på denna sak har alla attityder något gemensamt i funktionen att kategorisera och organisera det komplexa sammanhang i vilket vi befinner oss. (Bohner & Wänke, 2002)

På 1920 talet så växte termen attityd fram som ett viktigt begrepp inom framför allt Socialpsykologin. Darwin var en av som tidigt använde begreppet och han menade att det var ett observerbart beteende. Denna definition användes senare av G.H Mead som menade att attityder spelar en viktig roll i varje människas formning i samhällslivet. Senare ändrades innebörden av ordet dock till något som sker inom människan och som underlättar beslutsfattande och problemlösning. Denna definition påverkade psykologiområdet forskare menade att attityd är en erfarenhetsbaserad disposition som verkar styrande på en människa. Sedan 40 talet har forskning kring attityder ansetts vara mycket viktig och de anses kunna påverka både individen och samhället. Det finns forskning på hur man kan förändra attityder, hur de bli till, hur man kan studera dem med hjälp av observation och hur man kan mäta dem.

Attityder anses göra det enklare för individen att hantera sin omvärld och den information man möter, de har också till funktion att spegla den egna självuppfattningen mot omvärlden vilket också leder till att de ibland kan vara mycket svåra att ändra på. (NE.se [Elektronisk resurs], 2000)

Bohner och Wänke menar att attityder spelar en mycket central roll i människans individualitet och när en människas attityd överensstämmer med den allmänna opinionen så befinner man sig i en situation där dessa attityder i princip kan avgöra det samhälleliga och sociala klimatet. Detta innebär alltså att man knappast kan bortse från vikten av att utforska denna viktiga mänskliga komponent. Vidare så menar man att många av de saker som vi i dagligt tal kanske ser som ideologier eller andra former av personlig övertygelse såsom liberalism, veganism, feminism, etcetera, egentligen också är exempel på olika attityder. Det måste inte på något sätt vara någon –ism för att representera en attityd utan kan likaväl vara mer triviala saker som uppskattning för potatis eller avsky för gröna bilar. Även om dessa saker ter sig mycket olika så är de i alla fall exempel på olika attityder eftersom de alla representerar ett utvärderande bemötande eller tankesätt gentemot ett objekt. Det finns (Bohner & Wänke, 2002)

”An attitude represents a summary evaluation of an attitude object. Components of this summary evaluation may be affective, behavioural and cognitive, and may encompass any type of information which holds evaluative implication.” (Bohner & Wänke, 2002 s. 16)

3.2 Kognition

Den komponent som kallas för kognition eller typuppfattning innebär en persons perception eller uppfattning eller föreställning om något eller någon. Ett exempel på detta kan vara en persons uppfattning om ämnet aspartam som enligt många forskare är cancerframkallande. En person kanske då tror att förtäring av aspartam kan ge cancer inom några få år. En annan person har uppfattningen att man inte under sin livstid kan drabbas av cancer på grund av aspartam eftersom ämnet endast intas i mycket små mängder. Exemplet visar alltså på två olika kognitiva uppfattningar. Det kognitiva i detta fall är alltså hur personerna tror att aspartam kan påverka kroppen. De attityder som bygger på svagare kognition är ganska lätta att ändra på eftersom det innebär att personen i fråga inte är särskilt insatt eller kunnig på gällande objekt. (Mann, 1972)

3.3 Emotion

Den komponent som kallas för den emotionella är per definition den eller de känslor som upplevs gentemot en annan människa eller situation. I exemplet med aspartam så kan det innebära att person A uppfattar substansen som farlig och tycker därför mycket illa om den. Person B har en lite annorlunda uppfattning och tror inte att det är speciellt farligt och känner därför inget speciellt för ämnet överhuvudtaget. Båda visar emotion gentemot objektet men deras emotion eller attityd skiljer sig alltså åt. Trots skillnaden är båda två exempel på den emotionella komponenten.

3.4 Habitus

Den tredje och sista attitydkomponenten är habitus eller handlingsvana, och innebär precis som det låter att man tittar på hur en individ handlar eller anser att han eller hon borde ha handlat i en viss situation. Om vi återigen återgår till exemplet med aspartam så innebär det att person A har uppfattningen att aspartam kan ge cancer på relativt kort tid och väljer därför att helt och hållet undvika substansen. Person B har däremot den kognitiva uppfattningen att

aspartam intas i så små mängder att det är ofarligt och ser därför ingen anledning att undvika substansen. Båda personerna göra aktiva val byggda på deras kognitiva uppfattning som leder till ett eller annat resultat på deras handlingsvana, deras habitus.

Mann menar att de olika komponenterna bör stämma överens med varandra då de återknyter till ett och samma objekt och hänger på så sätt ihop. Till exempel så kan en förändring på det emotionella planet leda till en förändring i hur en person uppfattar en viss situation, alltså personens kognitiva plan. De olika komponenternas sammansättning kan dock variera och vara olika starka.

Det är vidare absolut inte säkert att en attityd och ett beteende överensstämmer utan många gånger agerar människan rakt emot vad som kan sägas vara personens attityd:

”Diskrepansen mellan attityd och beteende är speciellt viktig på attitydförändringens område. Det är relativt lätt att genom övertalande kommunikation och information ändra folks övertygelser – numera är man till exempel allmänt övertygad om att cigaretter är farliga – men det är ytterligt svårt att ändra på folks handlingar – man röker lika mycket som någonsin.” (Mann, 1972)

Mann menar också att ett beteende är synligt och således offentligt vilket skapar förväntningar på människor då vi förväntar oss ett visst beteende från en viss individ. På detta sätt blir beteendet svårare att påverka än attityden. Personen som genomgår en förändring kan uppleva ett tryck utifrån på att han eller hon ska vara som den brukar och detta kan lätt hålla någon kvar i ett visst beteende.

3.5 Attitydförändring

Forskare anser att attityder konstrueras baserat på den informationen som finns tillgänglig i en situation eller möte med ett attityds objekt. Det spelar ingen roll om informationen är tillfällig eller av mer varaktig art. Alltså kan man säga att attitydsbildningen är kontextuell eller beroende av situationen och omgivningen i ett givet ögonblick. Kontexten kan på så sätt påverka hur vi kommer att reagera gentemot ett visst attitydsobjekt. Vårt humör och vår fysiska status är exempel på kontextuella förutsättningar som kan påverka vår attityd gentemot ett objekt. Om vi till exempel genomför en friluftaktivitet när vi känner oss starka och pigga så säger är de kontextuella förutsättningarna goda för bildandet av en positiv attityd gentemot just den friluftaktiviteten eller till och med friluftaktiviteter i allmänhet. Känner vi oss istället trötta och hängiga är de kontextuella förutsättningarna följaktligen de motsatta.

Andra exempel som kan påverka en eventuell förändring är huruvida attitydsobjektet påverkar våra målsättningar positivt eller negativt. Dessa faktorer leder till att vi uppfattar nämnda objekt som just positivt eller negativt i vår attitydsbildning. Vidare så förefaller det vara så att människan har lättare att ta sådan information som är lättåtkomlig i minnet på större allvar än sådant som kräver att vi tänker efter. Detta leder till att tidsperspektivet blir viktigt för attitydsbildningen. Om vi till exempel idkar friluftsliv i skolan ofta så är chansen större att påverka attityderna till friluftslivet. Generellt sett så ökar uppskattningen med ökad frekvens av möten med attitydsobjektet. Denna princip kallas för ”the mere exposure effect” (Bohner & Wänke, 2002) Sådant här upprepade stimulus kan alltså vara en del i processen som sker vid attitydsförändring. En annan tidsfaktor som kan påverka och leda till attitydsförändringar är tiden mellan ett möte med ett attitydsobjekt och positiv eller negativ stimuli. En positiv händelse i tidsmässig anslutning till ett möte med ett attitydsobjekt kan alltså ha positiv effekt på attityden gentemot attitydsobjektet. Det är oftast inte ens klart för den individ som genomgår attitydsförändringen att dessa saker hänger ihop. Denna tidsfaktor leder ofta till ganska bestående attitydsförändringar och det krävs ibland bara ett sådant här inträffande för att en förändring ska ske.

En annan viktig faktor är den om feedback. När en individ möter ett attitydsobjekt och sedan mottar social information om detta möte så kan det validera dennes attityd eller tvärtom påvisa att den är ifrågasatt. Feedback har alltså en slags normerande effekt och vi får mängder av information av detta slaget av andra individer eller grupper som påvisar hur de upplever vår attityd. Dessutom lär vi oss om dessa normer genom att studera varandra och imitera andras attityder. Anledningen till att denna kraft har stor påverkan är människans strävan att passa in men också vår benägenhet att kräva av andra att de följer våra normer.

Det finns också teorier om att förändringar i vårt beteende kan leda till förändringar av våra attityder. Om någon till exempel trivs mycket bra med sitt arbete och en specifik arbetsuppgift som han eller hon sedan inte får eller möjlighet lov att göra längre så finns det risk att den tidigare positiva attityden gentemot arbetet förändras. Ett annat exempel är om en människa belönas för något som de tycker om att göra sedan tidigare. Detta är lite speciellt eftersom det kan påverka individen på ett sätt som inskränker hans eller hennes känsla av frihet och kan också påverka självuppfattningen. En tidigare positiv attityd kan på så sätt alltså bli negativ.

(Bohner & Wänke, 2002)

Lars Karlsson pekar på fyra viktiga faktorer för attitydsförändring:

1. Sändarens betydelse. Sändarens av ett attitydsbudskap har stor betydelse. Det är viktigt att sändaren har en trovärdighet så att mottagaren kan känna ett förtroende för personen och dennes kunskap. Expertis är ett nyckelord men även hur man ser ut och vad man har för social ställning kan vara av vikt för påverkan.

2. Kommunikationen. Det viktigaste här är ifall den som skall förändra en attityd bör använda argument som är både för och emot något eller om man endast bör använda argument som gynnar ens sak. Dessa sätt kallas tvåsidig kommunikation och ensidig kommunikation. Om man ska spä på en redan etablerad attityd eller om mottagaren bara känner till den ena sidan av argumenten så är det bättre att använda ensidig kommunikation. Men om man ska försöka ändra på någons attityd som är av en annan art så gör man bäst i att använda tvåsidig kommunikation för att på så sätt bibehålla intrycket av sin trovärdighet och saklighet.

3. Attitydens funktion. Attityder är i regel kognitiva eller känslomässiga. Attitydens typ och funktion för en person har också effekt på hur man bäst kan påverka dem. Karlsson beskriver till exempel att det är svårt att angripa emotionella attityder med emotionella attityder eftersom det ofta uppfattas som personliga påhopp. Att istället angripa dessa med förnuftsattityder och vice versa leder mycket oftare till en attitydsförändring.

4. Skrämselpropaganda

Att skrämman människor till att förändra sina attityder är ganska vanligt. Ett exempel kan vara alla hälsolarm som dyker upp i media gällande än det ena och än det andra. Detta har ganska stor effekt på attityderna ibland men andra gånger fungerar det sämre. För skrämselpropagandan skall vara effektiv krävs följande tre saker:

- Reellt hot måste föreligga och det måste finnas någon substans i att något dåligt skulle kunna inträffa.
- Konsekvensen av denna händelse måste vara av allvarlig natur.
- Det måste finnas en möjlighet att undvika det dåliga och det måste kunna ske på ett sätt som inte kräver stora förändringar till exempel ekonomiskt. (Karlsson, 2001)

En sista punkt i diskussionen kring attitydsförändring gäller det som kallas kognitiv dissonans. Dissonans är motsatsen till resonans och innebär alltså en form av kognitiv motsägelse. En person har alltså två olika uppfattningar om ett eller flera attitydsobjekt som är relaterade till varandra och dessa uppfattningar säger emot varandra. Eftersom detta är besvärligt och jobbigt för individen som blir osäker så försöker denne att förändra antingen sin kognitiva attityd eller genom att ändra sitt habitus och på så sätt uppnå resonans. (Permer, Carlström, & Permer, 1989)

3.6 Källkritik

Manns teori om att de olika attitydkomponenterna hänger ihop med varandra är något som andra socialpsykologer bestrider intensivt då de enligt dessa på intet sätt måste hänga ihop även om de ibland kan göra det. Enligt Manns mening skulle komponenternas sammanflätning i princip betyda att den som till exempel är duktig på sitt jobb eller på något annat sätt framgångsrik också skulle vara omtyckt och bemötas med respekt. En människa som underpresterar i ett idrottslag skulle vara impopulär och ha svårt att få de andras respekt. I själva verket kan ju en framgångsrik människa väcka känslor som avundsjuka eller missunnsamhet vilket också sannolikt leder till ett mindre trevligt bemötande. En lagidrottare kan vara underpresterande men ändå vara uppskattad som person av de andra i laget. Med detta sagt om Manns tankar kring komponenternas överensstämmande så kommer jag härmed att bortse ifrån den teorin då den med hänsyn till det sunda förnuftet inte kan anses vara korrekt.

3.7 Tidigare forskning

Här följer en presentation av den tidigare relevanta forskning som presenterats på området.

3.8 Grape, Uusijärvi och Waara

Robert Grape, Fredrik Uusijärvi och Fredrik Waara genomförde år 2004 en undersökning vid Luleås universitet som på många sätt påminner om den undersökning jag ämnar göra. De har haft som syfte att titta på attityder till friluftsliv bland lärare och elever i gymnasieskolan och få ökad insikt i lärarnas attityder. Detta utgör ju också en ganska markant skillnad mot min undersökning då mina informanter valts ut med tanke på att de är oetablerade som lärare och den här undersökningen riktar sig mot just etablerade gymnasielärare. Man menar att läroplanen uttrycker att friluftsliv är viktigt men att det ändå inte får ta speciellt mycket plats i undervisningen. Gruppen går ganska djupt in på friluftslivs historia och tidigare kursplaner samt idrottslivets inverkan på folkhälsan och hur man arbetar med friluftsliv i andra nordiska länder. Det är dock endast Norge och Finland som tas upp. Gruppen beskriver också i sitt arbete hur klimatet påverkar förutsättningarna för friluftsliv och ger sig in i att beskriva naturens funktion som pedagogiskt redskap ur ett historiskt perspektiv och utomhuspedagogik i allmänhet. Robert Grapes, Fredrik Uusijärvis och Fredrik Waaras undersökning går ut på att undersöka tidigare nämnda attityder genom enkätundersökningar på deras tidigare praktikskolor. Man har avgränsat sig till att studien endast omfattar kursen idrott och hälsa A på gymnasiet. Den kvantitativa undersökningen omfattar 78 personer varav 9 är lärare och resten gymnasieelever. Efter sammanställningen av enkäterna vände man sig till tre utvalda lärare och genomförde kvalitativa intervjuer relaterade till enkätsvaren. Den kvantitativa undersökningen ska alltså ses som en förberedelse till det kvalitativa ditot även om den kvantitativa också har ett värde i sig. I enkäten har man delat in frågorna i de tre olika attitydkomponenterna och ställt tre frågor relaterade till varje komponent. De tre lärare som sedan blev utvalda fick svara på frågor relaterade till enkätsvaren. Resultatet av undersökningen blev att man anser att friluftsliv har för liten plats i undervisningen i idrott och hälsa A då det leder till förbättrad samhällsekonomi och förbättrad hälsa. Man menar också att det inte finns ett tydligt samband mellan de olika attitydkomponenterna. (Grape, Uusijärvi, Waara. 2004)

3.9 Larsson

Lena Larsson har i sin avhandling: *Idrott – och helst lite mer idrott: Idrottsläroverstudenters möte med utbildningen* skrivit om vad studenter i idrott och hälsa upplever på sin utbildning med tanke på deras tidigare erfarenheter och förväntningar i förhållande till vad de förväntas lära sig, de normer och värderingar som finns på utbildningen. Hon skriver också om läroverutbildarna och hur de ser på olika ämnen och på sina studenter. Läroverutbildarna har enligt Larsson en vilja att göra studenterna intresserade av friluftsliv snarare än att lära dem hur man kan undervisa i ämnet. På så vis bevaras en tradition med upplevelsebaserat lärande inom friluftslivet. Det visar sig vidare att studenternas bild av ämnet idrott och hälsa är ganska svår att påverka och att det finns en stark tradition inom ämnet som gör att studenterna inte förändrar sin syn speciellt mycket under utbildningen. Syftet med avhandlingen är:

”... att undersöka vad som sker i mötet mellan idrottsläroverutbildningens värdestrukturer och studenternas erfarenheter och föreställningar som det gestaltas vid ett lärosäte. Mot bakgrund av kritiken mot en undervisning i skolämnet idrott och hälsa som genomförs på ”pojknas villkor” riktas ett särskilt intresse också mot vilka föreställningar om manligt och kvinnligt som kommer till uttryck.” (Larsson, 2009s 41)

Larsson kommer ofta in på friluftsliv i sin avhandling och hon beskriver att studenterna uppfattar det som viktigt för den personliga utvecklingen. Att uppleva nya saker som är spännande och ger känslan av att man växer som person och klarar av saker som man aldrig kanske funderat över tidigare. De verkar också tro att friluftslivet leder till insikter som gör att de kommer förändra sitt sätt att vara och tänka i vissa avseenden. Det är den enda delen av utbildningen som studenterna anser att man måste pröva på för att kunna lära sig. Det finns alltså enligt studenterna ett stort behov av att praktiskt genomföra olika friluftaktiviteter för att kunna lära sig att utföra dem. Allt detta tyder enligt Larsson på att man kan förvänta sig att friluftsliv kommer bli en viktig del i undervisningen när dessa studenter arbetar men påpekar också att det finns studier som visar att friluftsliv inte har någon speciellt stor del i undervisningen ute på våra skolor. Larsson beskriver också att det finns stridigheter om vad som är och ska vara friluftsliv i våra skolor. Somliga företrädare verkar vilja leda in friluftslivet på en mer tävlingsorienterad väg medan andra vill bevara den upplevelse fokuserade väg som är vanligast idag. Varför det är så kan man få en indikation på i följande citat:

”I utsagorna beskrivs friluftsliv som något som till skillnad från glädje över en seger berör individens innersta väsen och möjliggör andra former av lärande och identitetsskapande. Det är också erfarenheterna av friluftsliv som flera respondenter betonar har haft betydelse för vilka de är idag. Expeditions- och strapatsrika turer i naturen har gjort dem bra på att hantera alla möjliga situationer både i yrkeslivet och i vardagslivet. Det är något de är stolta och glada över, något som de inte tror varit alla förunnat att få vara med om under sin uppväxt.”(Larsson, 2009 s 135)

3.10 Karlsson och Persson

En undersökning som pekar på att det bedrivs för lite friluftsliv i skolorna har genomförts av Malin Karlsson och Caroline Persson. Deras undersökning gäller främst betygssättning i idrott och hälsa men man kommer också in på friluftslivets omfattning i ämnet:

”Något som inte verkar få tillräckligt med tid på skolorna är friluftsliv. I enkäterna svarade lärarna på frågan om de tyckte att ovannämnda moment fick tillräckligt med tid i undervisningen?

Definitivt inte friluftsliv (lärare A)

Friluftsliv någon gång per år. Alldeles för lite (lärare B)”. (Karlsson, M. Persson, C. 2007)

4. Design, metoder och tillvägagångssätt

4.1 Undersökningsmetoder

Under denna rubrik ämnar jag att beskriva och motivera vilken undersökningsmetod jag har valt, beskriva metoden och berätta varför jag ansåg just denna metod vara lämplig.

Jag har valt att använda mig av en kvalitativ forskningsmetod i intervjuform. Att intervjua sina informanter ger möjligheter eftersom intervjuaren kan ställa fördjupande följdfrågor på informanternas utläggningar vilket självklart leder till en fördjupad förståelse i frågan. Denna möjlighet saknas ju om man till exempel jämför med enkäter. Det finns naturligtvis svagheter i metoden också, kemin mellan intervjuare och informant spelar in, situationen man befinner sig i påverkar och platsen som intervjuerna sker på påverkar. En annan möjlig svaghet är den begränsade tiden som man oftast har att ta hänsyn till (Widerberg, 2002)

Jag har valt en intervju metod som kallas critical incident metoden. Det är en metod som bygger på samtalsintervjuer utifrån en särskild typ av frågor, nämligen frågor gällande kritiska händelser Detta innebär i princip att man intervjuar sina informanter med mycket öppna frågor om saker som de upplevt särskilt positiva eller särskilt negativa. Dessa händelser är alltså beskrivningar av situationer där människor har agerat på ett eller annat sätt i en situation som varit avgörande för en viss aktivitet. Critical incident metoden är således lämplig att använda när man ska genomföra en analys av värderingar eller beteende. Metoden har använts i över 60 år och utvecklades av John C. Flanagan. Metodens ursprung är industrin och psykologiska program i flygväsendets regi där man försökte arbeta mot besättningen och bedöma deras utveckling. Flanagan menade att metoden skapades för att kunna undersöka beteende i en viss situation och samla in information om detta. Det finns inte några fasta regler för intervjuformen utan principerna måste ses som flexibla och anpassningsbara beroende på situationen. (Flanagan, 1954)

Critical incident fick den svenska benämningen; kritisk händelse av Bengt-Erik Andersson och Stig-Göran Nilsson. Kritisk händelse är också den term som jag också kommer att använda mig av i resten utav detta arbete. (Andersson & Nilsson, 1966)

Följande två citat är mycket viktiga eftersom de utgör de definitioner utav kritiska händelser som jag kommer att använda mig av i resten utav arbetet:

”De kritiska händelser som observeras definieras enligt följande: Med en händelse (incident) menas varje observerbar mänsklig aktivitet, som är tillräckligt fullständig i sig själv för att tillåta slutsatser och förutsägelser av den som tar del av aktiviteten. För att vara kritisk (critical) måste händelsen inträffa i en situation, där ändamålet med aktiviteten är helt klart för observatören och där dess följd eller konsekvens är helt klar till sin effekt”(Andersson & Nilsson, 1966;Flanagan 1954)

”Metoden har fått sitt namn av att den lägger särskild vikt vid de arbetskrav, som visar sig vara mest kritiska i det yrke som studeras. Med kritiska krav menas krav uttryckta i beteendetermer, som är av avgörande betydelse för om en anställd lyckas eller misslyckas med sina arbetsuppgifter”(Andersson & Nilsson, 1966).

Enligt Flanagan är det viktigt att den som forskar med critical incident metoden själv tar ett stort ansvar för den kategorisering och hantering av materialet som sker. Detta sker givetvis också i förhållande till det undersökta området. Anledningen till detta ansvar är att metoden inte har några fasta regler för forskaren att förhålla sig till. (Flanagan, 1954)

Intervjuerna har skett i en lugn miljö där jag och informanterna kunnat samtala i vanlig samtalsstol. Till min hjälp har jag haft en frågelista som jag utformat med tanke på vad jag ämnar ta reda på. Jag gjorde en skiss över min frågeställning och hur jag därmed bör ställa

frågorna för att få svar på det jag söker. Huvuddragen i varje intervju har varit desamma. Jag har ställt samma frågor till alla informanter i samma ordning. Det som dock har varit olika är mina följdfrågor som varierat beroende på informanternas svar på den initiala frågan. Att jag inte ställt exakt samma frågor hela tiden beror på att jag velat inverka så lite som möjligt på informanternas berättelser samtidigt som jag velat att de ska ge mig så mycket relevanta upplysningar som bara varit möjligt. Intervjuerna spelades sedan in med hjälp av diktafon och informanternas tillåtelse. Efter intervjuerna har jag transkriberat de delar som jag fann extra intressanta. Genom att välja en kvalitativ intervju metod så hoppas jag kunna se världen genom informantens ögon, något som metoden enligt Peter Esaiasson med flera ska vara särskilt lämpad för. (Esaiasson, 2007)

4.2 Urval

För att hitta informanter som var villiga att ställa upp använde jag mig av personliga kontakter. Jag kontaktade människor som jag visste hade läst alla kurser som krävs för att bli lärare i idrott och hälsa, detta är ju också en av de avgränsningar jag använt mig av i arbetet. Samtliga informanter är under 30 år gamla. Tre av dem har läst till lärare här i Göteborg och två av dem har läst på universitetet Luleå. Det är fyra killar och en tjej som varit vänliga nog att ställa upp på intervjutillfällena. Samtliga informanter är anonyma och namnen som följer är således fingerade.

Emmy är 28 år gammal och kommer ifrån Luleå där hon också har studerat. Hon arbetar just nu som vikarie på en skola söder om Göteborg och har således erfarenheter från friluftsliv både i Göteborg och i Luleå. Emmy undervisar i idrott och hälsa samt engelska. Det nuvarande vikariatet är dock på en 1-7 skola. Hon har arbetat där i några månader men i ganska liten omfattning i timmar sett.

Svante är 25 år gammal och kommer ifrån Göteborg men har utbildat sig i Luleå. Han har arbetat på en 1-7 skola sedan i somras på ett vikariat. Han är lärare i idrott och hälsa samt historia men undervisar för tillfället i många fler ämnen. Svante har erfarenhet av friluftsliv från skolor i både Luleå och Göteborg.

Kalle är 26 år gammal och kommer ifrån Göteborg där han också studerar. Han är inte klar med sin utbildning ännu men har avklarat alla kurser i ämnesinriktningen idrott och hälsa och har inte långt kvar i skolan.

Johnny är 27 år gammal och kommer från Uddevalla. Han har studerat i Göteborg och undervisar idag på en gymnasieskola norr om Göteborg. Hans ämnesinriktningar är idrott och hälsa samt mediekunskap. Han har en provanställning och har arbetat 60 % sedan i somras.

Anders är 29 år gammal och kommer ifrån Göteborg där han också har studerat. Han är utexaminerad men har inte fått något lärarjobb ännu. Hans ämnesinriktningar är idrott och hälsa samt historia.

4.3 Studiens tillförlitlighet

I detta avsnitt kommer jag att presentera de delar av arbetet som diskuterar hur man kan se på dess tillförlitlighet. Sammanfattningsvis kan man säga att reliabiliteten är tillförlitlig och validiteten är giltig men inte uttömmande.

4.4 Reliabilitet

Jag har i detta arbete redogjort för mitt tillvägagångssätt i en i mitt tycke klart tillräcklig omfattning. Uppsatsen innefattar och förklarar tillvägagångssättet vid det urval jag har gjort och vid de intervjuer som jag har genomfört. Vid dessa intervjuer valde jag att spela in samtliga med diktafon och tog anteckningar under tiden, det finns inga oklarheter på det inspelade materialet och inga ord eller meningar som är svåra att höra eller förstå. Kvaliteten på det inspelade materialet är således mycket god. Intervjuerna skrevs ut i valda delar och jämfördes med anteckningarna vilka överensstämde på ett tillfredsställande sätt. Själva transkriberingen skedde på ett noggrant och systematiskt sätt men givetvis finns det en risk att något av det skrivna är inkorrekt överfört från det inspelade materialet men genom att ta god tid på mig och ta det lugnt samt genom att endast transkribera valda delar tror jag att jag lyckats förekomma problemet på ett bra sätt. När jag valde ut de händelser som jag fann speciellt intressanta så lyssnade jag igenom materialet flera gånger och förde anteckningar. Det antecknade materialet kunde jag sedan kategorisera grovt och välja ut det som var viktigt och intressant nog att transkribera. Det transkriberade materialet analyserades sedan noggrant varpå ny kategorisering kunde ske och jag kunde välja ut delar som var intressanta för detta arbete. Sammanfattningsvis gör omfattningen med vilken jag redogjort för riktigheten och tillvägagångssättet vid urval, intervjutillfällena, kvalitet på inspelningar, intressanta händelser och urvalet av dessa samt transkriptionerna att reliabiliteten måste anses vara tillförlitlig.

4.5 Validitet

Den operationella indikatorn i detta fall är intervjuer med kritisk händelse metod om blivande/nyblivna lärares förväntningar på undervisning i friluftsliv. Här ligger den operationella indikatorn och det teoretiska begreppet nära varandra vilket leder till att begreppsvaliditeten kan anses vara god. När de teoretiska begreppen är okomplicerade och befinner sig nära det man har tänkt mäta så blir begreppsvaliditeten god. (Esaiasson, 2007). Intervjuerna mätte också vad de avsåg att mäta. Vidare så har jag genomfört mina intervjuer på ett relativt upprepande sätt. Jag har ställt samma huvudfrågor i samma ordningsföljd men följdfrågorna har varierat beroende på informanternas svar och samtalen har också varit inne på sidospår där jag som intervjuare varit tvungen att försöka hänga med på informanternas olika tankemässiga utsvävningar och ställa följdfrågor även om det som just då sades inte verkade relevant för tillfället. Detta beror förstås på att själva datan till detta arbete producerats under intervjuerna och då kan man ju som intervjuare aldrig riktigt veta vart ett samtal är på väg. Jag har således varit tvungen att ställa olika följdfrågor för att få ökat djup och förståelse för informanternas olika svar och därmed också ökad kvalitet på intervjuerna.

En faktor som skulle kunna vara negativ ur validitetssynpunkt är att jag avstått från att definiera för informanterna vad jag avser med friluftsliv. Detta anser jag dock inte vara något direkt problem eftersom den utbildning samtliga genomgått under i princip samma period rimligtvis bör ha försett dem med en relativ samsyn på vad friluftsliv i skolan innebär. Jag ansåg också att en definition mer skulle hindra informanterna än att hjälpa dem. Jag anser alltså inte att studien har några direkta systematiska fel men beroende på urvalet så skulle någon annan forskare troligen få ett annat resultat. Fem andra informanter skulle alltså troligen leda till fem helt andra svar. En annan forskare skulle sannolikt ha ett annat sätt att intervjua och framförallt ställa följdfrågor på. Det innebär att de också med all sannolikhet skulle komma att få andra svar. Vidare så är undersökningen på grund av tidsmässiga aspekter naturligtvis inte optimalt genomförd. För att genomföra en optimal undersökning hade det varit tvunget att genomföra betydligt fler intervjuer vilket högst troligt hade lett till mycket mer information.

Sammanfattningsvis så är validiteten i detta arbete giltigt men inte uttömmande och går således att använda som en liten del i ett stort forskningsområde. Det behövs fler studier om

friluftsliv i skolan och helst av en art där urvalet är täckande och intervjuerna är så pass många att mättnadskriteriet kan uppfyllas.

4.6 Etiska aspekter

Enligt instruktioner inför arbetet är samtliga informanternas namn fingerade. Det finns inte någon rimlig anledning till att publicera namn eller annan form av personuppgifter på personerna jag intervjuat. Att däremot kort presentera deras utbildningsbakgrund och nuvarande sysselsättning känns relevant för uppsatsen. Jag informerade per telefon om att jag ämnade spela in alla intervjuer och hur intervjun skulle gå till. Jag var mycket tydlig med att endast jag själv skulle komma att lyssna på det inspelade materialet och att inspelningarna efter transkribering och bearbetning sedan skulle komma att raderas. Informanterna medvetandegjordes också om att de skulle anonymiseras i det skriftliga material som jag ämnade producera. Informanterna erbjöds också att få ta del av det transkriberade materialet men ingen var intresserad av detta, däremot kunde resultaten vara av intresse när studien färdigställdes tyckte någon vilket jag också ämnar tillgodose. Vidare så var jag noggrann med att påpeka att intervjuerna skulle komma att ingå i en vetenskaplig studie som sedermera skulle leda till en uppsats i den avslutande kursen på lärarutbildningen. Jag har i min roll som intervjuare ställt så neutrala och öppna frågor som möjligt för att inte påverka informanten i någon riktning. Dessutom har jag försökt att nästan uteslutande lyssna och bara ställt korta följdfrågor för att få veta mer. Jag tror att återhållsamhet i sammanhanget är viktigt för att inte idka några påtryckningar på informanten vilket också styrks i litteratur på området. (Widerberg, 2002). Slutligen så har jag beaktat de råd och tips som vetenskapsrådet beskriver angående ett etiskt förhållningssätt. (www.vr.se)

4.7 Genomförande

Till att börja med tog jag kontakt med ett antal personer som jag visste passade in med tanke på de avgränsningar jag gjort. Det var därför viktigt att de tilltänkta informanterna hade läst klart de idrottsrelaterade kurserna som krävs för att kunna bli idrottslärare samt att de inte hade arbetat ute på någon skola i mer än ett halvår, detta på grund av den anpassning som då sker till skolans värld snarare än att man tenderar att anpassa skolans värld till sin utbildning (Nygren, 1979). De tilltänkta informanterna informerades om studien och förutsättningarna. Några visade sig inte passa in då de hade arbetat för länge ute i skolan. Någon hade inte tid, möjlighet eller vilja att ställa upp. Jag lyckades dock hitta fem olika individer som dels passade in och dels hade möjlighet och intresse av att ställa upp. Jag träffade dessa personer på en tid de själva bestämt, enskilt på ett lugnt Café i centrala Göteborg där vi genomförde intervjun. Varje intervju började dock med visst socialiserande eftersom samtliga informanter var mer eller mindre bekanta sedan tidigare. Jag hade med mig en frågelista som jag kunde utgå ifrån men ambitionen och realiteten var att jag frångick listan ganska någon gång beroende på hur samtalet artade sig. Detta för att ge mig själv möjligheten att skaffa mig så djup och bred information som möjligt utifrån informantens beskrivningar och berättelser. Samtliga intervjuer genomfördes på samma sätt och samtliga intervjuer spelades in med diktafon för att förenkla efterarbetet och för att säkerställa god möjlighet till riktiga tolkningar.

4.8 Bearbetning av data

Mitt material samlades som jag tidigare vidrört in vid fem olika tillfällen då jag genomförde olika långa intervjuer. Den gemensamma nämnaren var dock att alla fem intervjuer blev ganska långa och det fanns således en hel del material att bearbeta efteråt. Jag valde i samråd

med min handledare att endast transkribera valda, speciellt intressanta delar av intervjuerna för att spara tid och för att säkerställa att det transkriberade materialet blev korrekt. Jag kom fram till vad som kunde anses vara intressant genom att lyssna igenom intervjuerna flera gånger och föra korta anteckningar samt jämföra de olika intervjuerna med varandra. De valda delarna transkriberades sedan och jag fick på så sätt det material jag kunde använda för att jämföra med varannat. Till min hjälp hade jag införskaffat ett datorprogram som gjorde att jag kunde välja uppspelningshastighet på intervjumaterialet, detta underlättade transkriberingsprocessen avsevärt då jag i princip kunde skriva ner en hel intervju i en enda lyssning utan att riskera slarv, vid några få tillfällen tvingades jag dock gå tillbaka i mitt lyssnande men här var dataprogrammet mycket behjälpligt och processen var i stort mycket smidig. Vid transkriberingen delade jag in de olika beskrivna situationerna i det som kunde anses vara positivt och det som kunde anses vara negativt. Jag gjorde också vissa tolkningar av de uppkomna svaren i relation till mitt arbete.

5. Resultatredovisning

5.1 Kritiska händelser som uppfattades som negativa

Samtliga lärare eller lärarstudenter jag har intervjuat har varit med om kritiska händelser som de uppfattat som negativa på ett eller annat sätt. Friluftslivrelaterade saker som de upplevt i sin lärarroll som har gjort dem besvikna eller ledsna.

Svante talar om det i ganska generella termer, han beskriver vad som brukar göra honom besviken under friluftaktiviteter i skolan:

”När det blir gnälligt blir man ju besviken. När man har förberett alla elever på att nästa vecka ska vi vara ute och ha friluftsliv och vi vill att ni ska ha med er bra kläder och mat och så är det folk som kommer i mjukisbyxor och låga skor när de vet att vi ska vara ute i skogen och så börjar som gnälla efter 5 minuter när man ska vara ute en hel förmiddag. Då säger jag till dom att detta har ni vetat om en eller två veckor och jag har kollat av innan så att alla har ordentliga skor och om det är nån som kan låna så kan jag ordna det men så blir det inte så.

Eleverna säger mest bara att de vet att de skulle haft med sig andra grejer och sen vet de väl det till nästa gång. Så ju mer friluftsliv man har desto fler elever har ju bra grejer med sig för att klara en förmiddag.”

”Det sämsta jag vet gnäll. De kan gnälla om att de fryser och ser man att de har ordentliga grejer och ändå fryser så är det ju en sak men kommer de ut i skogen med gymmaskor och dåligt klädd så är det bara tråkigt med sånt gnäll.”

Johnny talar om de negativa upplevelserna i både generella termer och berättar om en specifik händelse där vädret satte stopp för en lyckad friluftsdag, han pratar också om hur han eventuellt skulle kunna ha löst problemet:

”Nej jag vet inte, det är väl när man märker att folk struntar i att ta tillfället i akt och komma ut. De tycker bara att jag har inga skor för att gå ut, det är bara äckligt att vara ute i skogen det är tråkigt och finns ingen dator. Men de har knappt aldrig testat friluftsliv så tänker man att häng med, varför inte liksom. De som inte ville hänga med och anledningen var att det är tråkigt att vara i skogen. Det känns så meningslöst! Jag försökte få dom att hänga med nästa gång och tog ut dem på en oförberedd kort promenad. Jag frågade varför de inte kom senast och fick de vanliga ursäkterna; sjuk, ont i benet, men när det kom till kritan var det för att de inte orkade eller för att de tror att det är tråkigt trots att de inte testat.”

”Den allra sämsta var när en välplanerad friluftaktivitet som jag avsatt en hel dag till slutade med riktigt dåligt väder. Eleverna var missnöjda och gnälliga precis som jag hade varit om jag vart elev. Det gäller att vara flexibel men det är ju inte alltid så lätt att bryta en hel dag. Jag kanske skulle ha haft en backup plan eller förberett dom på det värsta och säga att det kan bli kul även om vädret är riktigt dåligt. Göra det bästa av situationen. Man kan ju ha teori om friluftsliv eller naturkunskap inomhus. Slå upp tält och sånt. Prata om hur man bygger vindskydd eller gör upp eld men det är ju inte friluftsliv för det och det är ju tråkigt att bara prata om det.”

Kalle har varit med om en negativ kritisk händelse som han tänkte på mycket i efterhand och anser sig ha tagit mycket lärdom av:

”Det var två tjejer hade sprungit vilse under orientering och efter mkt krångel så trodde vi att de hade kommit in och vi trodde att vi hade kryssat dom på våra listor. Det var första gången som jag var på skolan så jag kunde inte ett enda namn och kände inte igen ett enda ansikte så det blev ett litet misstag och jag kryssade för deras namn trots att de fortfarande var ute i skogen. Vi packade ihop våra grejer och stack hem och de kom tillbaka gråtandes till samlingsplatsen utan att det var någon där liksom. Då var jag lite besviken på mig själv. Det var mkt dåligt samvete men väldigt lite verkstad från min sida för jag visste inte hur jag skulle hantera det. Det hände under min första dag på min första VFU och det var min handledare som skötte efterspelet. Det var bara jävligt olyckligt att det blev så.

”Det var ett misstag men det berodde inte bara på oaktsamhet. Det var lite tillkortakommanden i hela organisationen av det hela vilket ledde till att. Hela grejen blev att jag hade till uppgift att sitta med tre klasslistor över folk jag aldrig hade sett ett ansikte på. När de hade orienterat klart skulle de bockas av och det är ju bra om folk kommer en och en men när det kommer tio åt gången som står och gapar så är det svårt att leta namn fort som fan. De går i sjuan liksom och är lite hetsiga. Det blev jävligt stressigt och då skedde det som skedde.”

När Kalle pratar om hur man kan undvika liknande incidenter i framtiden betonar han vikten av det organisatoriska.

Anders beskriver en situation där eleverna började bråka med varandra:

”Besviken blev jag under samma aktivitet, det är väl ofta så att det händer något som man blir upprörd över under en hel förmiddag. Det var två elever som retade en tredje och trots att vi sa till dom flera gånger så kunde dom inte hålla sig. Vi trodde att det var överspelat men när vi gjorde något annat så delades det ut en snyting. Det kändes tråkigt. Vi var framme och försökte prata med eleverna några gånger och försökte få dom att sluta reta varandra och fatta att det inte är schysst oavsett vem som börjat och så vidare. När de hade slagits var det mest att trösta och försöka prata med de inblandade igen. De ångrar ju ofta sig när det gått överstyr så det var mest att trösta då. Men man var ju besviken för att de inte lyssnat innan.”

Den av informanterna som har en mer påtagligt beskriven negativ kritisk händelse att berätta om är Emmy:

”Det var på en skola här i Göteborg som vi skulle vara ute i skogen och pratade lite om skog och mark och sånt där och lite allemansrätt. Vi pratade lite och samlade blad och sånt. Sånt som kan vara bra att veta om naturen. Vi lyckades inte fånga barnens intresse hur mkt vi än försökte. Det blev slagsmål med pinnar och sånt där. Det blev mer jobb med att hålla isär

ungarna än friluftsliv och jag vet inte varför vi inte lyckades fånga dom och få de att känna att det är trevligt att vara i naturen och sådär. Jag vet inte men det kändes inget bra.”

”Vi försökte väl hantera det hela genom att dela upp dom i grupper och ge dom olika uppdrag att göra och försöka göra det på ett roligt sätt så att det skulle kännas spännande men de hade redan börjat tappa intresset och det gick inte att fixa riktigt. Det var tråkigt och kändes uppgivet på nåt sätt. Vi försökte få till det men lyckades inte just den gången. Tråkigt.”

Emmy berättar också att hon ofta har funderat över saker som denna i efterhand men menar att hon bearbetar alla händelser på det sättet, både positiva och negativa. Hon menar att det sker en inre diskussion där man utvärderar varför det gick som det gick men att detta bara pågår under kvällen och möjligen dagen efter. Hon har aldrig upplevt någon negativ kritisk händelse som varit friluftslivrelaterad i sin lärarroll som hon har haft svårt att släppa i efterhand och detsamma gäller faktiskt för de andra informanterna också. Samtliga menar att man lär av vad som fungerar och vad som inte fungerar genom reflektion, oavsett aktivitet. Av de negativa händelser som inträffat är det bara Kalle som tar upp det som en lärdom och drar då endast slutsatsen att det kan vara bra att planera för att en liknande incident inte skall behöva uppstå.

5.2 Kritiska händelser som upplevdes som positiva:

Emmy tar upp en specifik händelse som hon minns eftersom eleverna visade så stor glädje under momentet och en lust till friluftsliv som artade sig genom att eleverna tog över initiativet i ren iver:

”Vi hade längdskidåkning med en grupp ungar från mellanstadiet och vi det var nog beroende på att det var så fint väder och vi gjorde massa längdskidåkningslekar. Jag uppfattade inte längdskidåkningslekarna som särskilt roliga, men ungarna gjorde det. Vi hade ju testat dom tidigare, vi som var lärare, men det blev väldigt lyckat när ungarna gjorde det för de tog det till sig på ett annat mer lekfullt sätt. Det tycker jag var väldigt lyckat och man glömde bort att man lärde dom ngt, med balans och skidåkning de bara lekte och hade skitkul.

Ungarna tog över det hela lite grann och visade saker som de tyckte var väldigt roliga. De glömde bort oss och körde bara på. De byggde hopp och körde sig svettiga och sprang upp för backen med skidorna i händerna och skrattade.”

Johnny anser sig ha haft en mycket positiv upplevelse när han paddlade kanot med sina elever. Han betonar att han anser att friluftsliv har en sammansvetsande funktion ur gruppsykologisk aspekt:

”Paddla kanot, det var det bästa. Folk fick upp ögonen för friluftsliv genom att vi paddlade, gjorde upp eld, sov över och så där. Det gjorde mkt för sammanhållningen. Gruppen stärktes och det är ju inte bara att vara ute som är viktigt utan det känns viktigt att göra såna här grejer i början med nya klasser. Jag hade sån friluftsdag nu för ett tag sedan med en klass, vi gick ut och hade rundvandring i stan och käkade och hade volleybollturnering men det föll inte ut så bra för att vissa tyckte det var långt att ta sig runt. Men det kändes bra att ha en sån dag i början för det är ju svårt att bli kompisar med massa folk från olika ställen och då känns det bra att få dem att göra saker i grupp tillsammans.”

Swante talar även här i ganska generella termer men berättar att både han och hans elever verkligen uppskattar det lugn och den stämning som brukar infinna sig kring lägerelden. Han upplever att en del elever som kan vara lite svåra att nå ibland ofta blir mottagliga och

lättarbetade i naturen och i synnerhet kring en lägereld varför han brukar ta tillfället i akt och berätta om friluftslärorelaterad teori. Det kan handla om allemansrätten, klädet eller växter och djur.

Kalles tar upp närvaron och vikten av att försöka i sin beskrivning av en positiv kritisk händelse:

”Ja, det var väl orientering på min praktik en gång där vi körde orientering med 7or jag var förvånad över hur många av sjuorna som faktiskt var med och sprang och kom tillbaka svettiga och gjorde sitt bästa. Faktiskt det var fler än vad jag trodde som kanske inte nödvändigtvis tyckte att det var roligt men som i alla fall gick in för det helhjärtat och gjorde sitt bästa. Det gjorde mig glatt överraskad.”

Anders beskriver en positiv händelse:

”Det var när jag var med en grupp ettor, tvåor och treor och vi var ute i skogen och lekte lekar och bara mös under en höstförmiddag. Det var en allmän glädje bland både barn och lärare, man kunde liksom känna av att eleverna njöt av att vara ute och det var massa olika spontanaktiviteter lite varstans. Någon tillverkade bilar eller båtar eller vad det kan ha varit av kottar. Någon hittade på en egen lek som han lekte med några kompisar. Andra var med på de lekar som vi lärare hade planerat men det var frivilligt.”

” Jag blev glad av att se barnens glädje tror jag. Det smittar väl av sig och sen trivs jag själv i naturen. Alla hade vettiga grejer med sig, ingen klagade som jag minns det. Men det var också himla fint att se när barnen delade med sig av sina matsäckar till av eleverna som av någon anledning inte hade någon. Sånt där känns ju inombords.”

6. Slutdiskussion

6.1 Metoddiskussion

För ett arbete som detta finns många metoder att välja mellan. Jag var på det klara med att jag ville använda mig av kvalitativa intervjuer eftersom jag ville kunna gå på djupet med mina informanter varpå den kvantitativa formen valdes bort. Vid konventionella intervjuer förefaller det mig svårare att välja ut exakt vilka frågor under intervjun som skall användas för att svara mot mitt syfte. När min handledare presenterade critical incident metoden för mig så kändes den som ett mycket bra alternativt. Metoden kräver att man ställer frågor på ett visst sätt och detta gör själva intervjufrågorna lättare att arbeta med. I critical incident metoden ställer man frågor om situationer som informanten upplevt som särskilt positiva eller negativa och kommer på så sätt åt deras förväntningar på ett visst fenomen. Metoden har dessutom använts länge och anses vara tillförlitlig och särskilt lämplig när man försöker komma åt informanternas attityder.

En begränsande faktor i denna undersökning är att jag bara använt mig av fem informanter. En större och mer övergripande undersökning där man hade kunnat förvänta sig mer uttömmande svar hade krävt fler intervjuer. Hur många som man skall intervjua för att uppnå detta är oklart men det hade förmodligen varit fördelaktigt att försöka uppnå mättnadskriteriet. Alltså att man fortsätter intervjuandet med nya personer så länge som informanterna kommer med ny kvalitativ information. När man nått en punkt där en på förhand intressant informant som dessutom är intresserad under intervjun inte kommer med någon ny kvalitativ information så finns det anledning att misstänka att man nått en slags mättnad med den typ av samtal man har valt. För att säkerställa detta bättre så bör man

intervjua ett visst antal personer till och om man inte får ut någon ny kvalitativ information från dessa samtal så kan man besluta sig för att mättnadspunkten är nådd och undersökningen har omfattat tillräckligt många intervjuer. Dyker det däremot upp ny information så måste man fortsätta arbetet med intervjuerna och göra om processen tills mättnadspunkten är nådd. Det är av naturliga skäl inte möjligt att intervjua så många människor som skulle krävas för att uppnå mättnad under en tio veckors period, varför jag aldrig heller haft sådana ambitioner. Ett rimligt mål för min del var istället att intervjua fem personer och detta kom jag fram till i samråd med min handledare. Jag har således inte uppnått mättnadspunkt och istället har jag gjort en plan där jag kunnat avsätta tillräckligt med tid för att hinna med att rapportera och analysera de resultat jag faktiskt fått fram genom min undersökning.

Det jag ville åt i denna undersökning är informanternas erfarenheter. Det hade alltså varit en fördel om jag kunnat samla informanter från olika städer, olika socialgrupper, olika stadier i skolan, invandrare, etniska svenskar, stora städer, små städer och så vidare. I en undersökning som denna, där det gäller lärare är det ju bra om dom har olika kompetenser och undervisar på olika skolor och program också. Mitt urval är ur detta perspektiv lite snävt. För att den skulle ha varit mer omfattande hade det krävt att jag intervjuat äldre lärare och haft en jämnare fördelning mellan manliga och kvinnliga lärare bland informanterna. Jag hade alltså helst behövt ett mer varierat urval. Denna möjlighet har jag dock inte haft då det var svårt att hitta till exempel äldre informanter som matchade mitt avgränsningskrav om att vara nyblivna lärare, den grupp jag lyckades nå är alla i ungefär samma ålder och kommer ifrån samma socialgrupp, i övrigt finns det en viss spridning på deras erfarenheter. Mitt urval är alltså på grund av tidsaspekten och resursaspekten för litet för att jag skulle kunna ha ett tillräckligt stort urval. Med tillräckligt stort menar jag att det skulle räcka för att kunna hävda att andra forskare skulle komma till liknande resultat vid en liknande undersökning.

6.2 Resultatdiskussion

Jag kommer i detta avsnitt att diskutera och presentera mina resultat i relation till de olika attitydskomponenterna kognition, emotion och handlingsvana eller habitus. Dessa tre är alltså de kategorier som jag delat in informanternas svar i för att på så vis kunna säga något om deras attityder och därmed kunna besvara de ursprungliga utgångspunkter som jag inlett arbete efter. De frågeställningar jag ju utgick ifrån var följande:

1. Vilken inställning har nyblivna idrottslärare på arbetet med friluftsliv i skolan?
2. Hur arbetar man med friluftsliv ute i våra skolor?
3. Anses friluftsliv i skolan vara viktigt?

Sammanfattningsvis kan svaren sägas vara att inställningen till friluftsliv bland informanterna är överhängande positiv. Man framhåller många positiva aspekter som kan uppnås genom att bedriva friluftsliv och anser utan undantag att det är ett viktigt inslag i undervisningen av idrott och hälsa. Arbetet förefaller mest bestå av friluftsdagar men det finns representanter som deltagit i undersökningen som framhåller vikten av att utveckla friluftaktiviteterna till att även omfatta de vanliga lektionstimmarna.

6.3 Attityder – Emmy

Kognition:

Emmy förefaller ha en uppfattning om friluftsliv som något väldigt viktigt. Hon lyfter fram en episod från en friluftsdag på vintern då hon hade mellanstadieelever och åkte längdskidor och lekte lekar på längdskidor. Hon bedömer lekarna som ganska tråkiga egentligen men barnen deltar aktivt. Hon anser därmed att friluftaktiviteten är bra eftersom barnen tar initiativ och

blir svettiga. Andra värden hon nämner med friluftsliv är balansträning och att lära sig om naturen. Hon pratar också om en slags förvandling man kan se hos vissa elever ibland då de kommer ut i naturen. Det kan vara elever som är lite stökiga och svårhanterliga i klassrummet, men när de kommer ut kan de vara betydligt lugnare och öppna för att lära och ta in nya saker. Hon menar att det skulle kunna underlätta lärandet överlag för en del individer om det fanns möjlighet till friluftsliv oftare i skolan. Hon nämner diskussioner under promenader som ett sätt att lära under friluftsliv. Detta är ett sätt hon menar skulle kunna fungera under olika lektioner i olika ämnen, dock främst med äldre elever eftersom de har lite lättare att fokusera på uppgiften och ta ansvar. En viktig aspekt på friluftsliv är enligt Emmy väder och vind. Hon nämner också allemansrätten, vilken man enligt henne bör prata om med eleverna. Av detta bedömer jag att Emmy ser på friluftsliv som något sunt och hälsosamt där det är nyttigt och viktigt att skratta, svettas och leka i naturen. Man lär sig både om sin egen kropp och om naturen som man befinner sig i. Hon förefaller också anse att friluftaktiviteter är ett alternativt sätt att lära sig nya saker på och ser ett värde i det.

Emotion:

Emmy talar mycket om glädje när det gäller friluftsliv. Hon menar att det ska vara kul för att vara meningsfullt och känner därför en stor personlig glädje när eleverna visar prov på egna initiativ och har ”skitkul”. Emmy säger att en del elever slappnar av påtagligt i naturen och att många visar en härlig lekfullhet. Andra aspekter på friluftsliv ur en emotionell synvinkel som Emmy tar upp är att man kan känna en uppgivenhet när man inte når fram till eleverna. Detta gäller dock såväl friluftsliv som andra lektioner men är likväl en känsla som hon upplevt under friluftaktivitet.

Handlingsvana:

Emmy pratar inte så mycket om hur hon agerar som lärare under friluftaktiviteter. Hon ger intrycket av att det handlar om att sätta igång aktiviteter och se till att allt flyter på. När det fungerar dåligt så säger hon att man kan dela upp eleverna i mindre grupper och ge dem uppgifter som är meningsfulla och på sätt försöka nå fram till dem. Efter en friluftaktivitet brukar hon fundera en del över vad som gått bra och vad som gått dåligt. Detta analyserar hon sedan. Ofta tar det någon dag innan hon har släppt det men hon har aldrig upplevt något friluftrelaterat som tagit längre tid än så att släppa i tankarna. Hon nämner att det kan vara en god idé att använda sig av friluftsliv i andra ämnen än i idrott och hälsa och ger förslag på aktiviteter. Hon har dock inte gjort det själv ännu men tror att hon hade gjort det om hon haft äldre elever.

6.4 Attityder Johnny

Johnny kognition:

Johnny berättar om en händelse när han var på promenad med gymnasieelever från en grupp som var ovana vid naturen över huvud taget. Han uppskattade att de visade glädje och menar att det är en viktig del av friluftsliv. Han menar att det inte behöver vara så avancerat, det räcker att komma ut lite. Kanske en tipspromenad och lite korvgrillning, ”det är gott att vara ute”. Han menar att vädret är en viktig faktor som man inte kan bortse ifrån. Att göra upp eld och att sova ute men framför allt samvaro och gemenskap är viktiga aspekter av friluftsliv för Johnny. Han tror att en av de viktigaste funktionerna med friluftsliv i skolan är att svetsa samman grupper. Enligt honom är det nämligen en stark kraft som kommer genom att eleverna får gå igenom olika strapatser tillsammans. Det är enligt Johnny möjligt att bedriva friluftsliv även inomhus om vädret är besvärligt. Man kan prata om det teoretiskt eller resa tält till exempel.

Johnnys tankar om friluftsliv handlar mycket om att helt enkelt vara utomhus men han nämner specifikt hur kul det är att paddla kanot. Han nämner inga speciella värden med friluftsliv förutom gemenskap. Den framhåller han å andra sidan mycket starkt och menar att

det skulle vara väldigt nyttigt för alla nya klasser att få göra något på det temat precis när de börjar tillsammans. Han nämner det också det faktum att elever lär sig på olika sätt och att det kan vara ett viktigt skäl till att idka friluftsliv. Han verkar tycka att det är viktigt att vara ute och att det har ett värde i sig självt men det viktigaste värdet för Johnny är att man genom friluftsliv kan utvecklas både som människa och individ.

Johnny emotion:

Det mest påtagliga gällande emotionskomponenten i intervjun med Johnny är att han talar om glädje och känslan av gemenskap. Han berättar om att han kan bli besviken när eleverna är ovilliga att testa friluftaktiviteter eller när de är med men gnäller och att han blir glad och nöjd när eleverna visar uppskattning för friluftaktiviteter.

Johnny habitus:

Vid ett tillfälle var Johnny med om en friluftsdag som präglades av dåligt väder. Det fanns ingen reservplan och han menar därför att det skulle vara värdefullt om man kunde planera så att det fanns utrymme för schemaändringar. Det slog honom aldrig vid det tillfället att de kunde gå in i idrottshallen och ha någon form av friluftrelaterad aktivitet men han kommer på sådana förslag under intervjun och säger att han kanske gör det nästa gång. Han menar att många elever är lite fördomsfulla och bestämmer sig för att det är tråkigt med friluftsliv redan innan de har provat. Johnny har därför tagit med sig motvilliga elever på promenad för att få dom att omvärdera situationen. Det verkar vara viktigt med friluftsliv för Johnny och det finns anledning att tro att han kommer att arbeta mycket med det för att arbeta samman olika grupper.

6.5 Attityder - Svante

Svante kognition:

För Svante är definitionen av friluftsliv synonymt med att sitta vid lägerelden. Det är vid lägerelden han vill jobba med friluftsteorin och han menar att det finns ett lugn och en rofylldhet i dessa situationer. Det viktigaste är att vara ute och man kan göra det i ganska lågt tempo likaväl som att gå långa sträckor eller åka skidor. Svante tycker sig uppfatta att eleverna generellt sett är väldigt intresserade av att både prata om och delta i friluftaktiviteter och att det därför brukar vara mycket uppskattade händelser. Han anser att det är viktigt med allemansrätten och friluftstekniska grejer i allmänhet. Det friluftstekniska innefattar enligt Svante sådana saker som att resa tält, veta hur man bäst kan klä sig för olika förhållanden, göra eld, kunna orientera sig med karta och kompass, känna till olika växter, veta hur man ska handskas med eventuella nödsituationer och så vidare. Han berättar om något han använt som kallas naturruta som innebär att man avgränsar ett område utomhus och studerar vad som händer där ganska noggrant, detta är ett sätt att fokusera på det som växer där och på de små djur som lever där. Han tycker att det är effektivt att arbeta så med yngre barn som får se hur mycket som händer på denna lilla yta och det ger ofta barnen en insikt i hur mycket de kan påverka genom sitt uppträdande i naturen.

Svante emotion:

De relaterade emotionella aspekterna som Svante talar om är glädje, gnäll, entusiasm och även om han inte säger det rakt ut så målar han upp en bild av fridfull och trevlig stämning runt lägereldarna i sitt minne. Han betonar också vikten av att eleverna känner motivation och intresse för uppgifterna och att han upplever den känslomässiga belöningen som stor om han kan entusiasmera eleverna. Svante menar att det viktigaste han vet när det gäller friluftsliv är när elever gnäller och klagar över att det är kallt eller dåligt väder på grund av de kommer klädda i lågskor och en tunn jacka trots att de blivit klart informerade om att klä sig väl för omständigheterna.

Svante habitus:

En mycket viktig aspekt enligt Svante är att planera och informera när det gäller friluftsliv i skolan. Ofta gäller det ju friluftsdagar och då är det viktigt att alla elever och deras föräldrar vet vad de behöver i form av utrustning och annat såsom till exempel mat. Svante försöker därför informera i god tid och upprepade gånger för att undvika att någon ska ha för dåliga kläder eller glömma mat vilket kan leda till en dålig upplevelse och en del gnäll. Han är av åsikten att detta kommer att minska betydligt med tiden då elever och föräldrar vänjer sig vid de krav han själv och friluftslivet i allmänhet ställer på person och utrustning. En annan viktig vana som Svante ämnar fortsätta använda i sin friluftspedagogik är samtalen vid lägerelden som han ser tidigare redogjorda vinster med. I framtiden tänker sig Svante att man kan ha friluftsläktioner på idrott och hälsa lektioner och göra kortare expeditioner. Detta skulle i så fall leda till att man har möjlighet att låta friluftsliv bli en större del av idrottsundervisningen än tidigare eftersom man inte längre är hänvisad endast till friluftsdagar. Man kan till exempel idka både teori och praktik ute på skolgården.

6.6 Attityder - Kalle

Kalle kognition:

Kalle menar att friluftsliv är något som ofta sker på friluftsdagar men det kan också vara enskilda lektioner i idrott och hälsa där han lyfter fram orientering som ett exempel. Han menar att det är viktigt att ha en viss kännedom om eleverna när man idkar friluftsliv för att på bästa sätt kunna bemöta dem i dessa situationer. Han talar om promenader i skogen och att det passar både skötsamma elever och de som kräver mer uppmärksamhet. En av dessa händelser Kalle berättar om handlar om hur han var ute i skogen i dåligt väder med ett gäng elever som i vanliga fall kräver mycket uppmärksamhet men dessa skötte sig exemplariskt och detta gjorde Kalle nöjd, hans uppfattning är att det beror på naturen självt och dess lugnande verkan men eventuellt också den förväntan som fanns i luften då eleverna skulle få tävla mot varandra i löpning. En annan faktor som han nämner är att eleverna kanske tyckte att det var skönt att slippa skolan lite och få sköta sig själva och samtala. Kalle förefaller dock inte tycka att friluftsliv är något som speciellt bör lyftas fram i undervisningen av idrott och hälsa utan ser det som en naturlig och likställd del till andra delar av ämnet.

Kalle emotion:

Kalle berättar om känslor som han upplevt i samband med friluftsliv med ord som glädje, förvåning, inlevelse och motivation. Han har upplevt mycket positiva känslor av att ha elever som gör sitt bästa och inte gnäller trots att de yttre förutsättningarna kanske inte är de bästa. Han minns också med glädje hur elever som han förväntat sig skulle vara lite besvärliga istället har visat att de trivs med och mår bra av friluftsliv. Han har också upplevt stress, krångel och besvikelse i samband friluftsliv i skolan. Vid ett tillfälle sprang elever vilse under en friluftsdag och detta föranledde dessa känslor.

Kalle habitus:

Kalle har dragit lärdom av det misstag som han var en del av när elever sprang vilse i skogen. Han är numera av åsikten att det är väldigt viktigt att vara noggrann när man är ute och när man planerar. "Organisation är a och o och preussisk organisation är ännu bättre". Kalle menar att de friluftsdagar som genomförs under en termin och till exempel orientering är fullt tillräckligt och han tror inte att han kommer jobba med detta på något annat sätt i framtiden.

6.7 Attityder - Anders

Anders kognition:

Anders uppfattning av friluftsliv i skolan beskrivs genom en friluftsdag där han själv och några andra lärare vistas utomhus i skogen under en friluftsdag. Han beskriver situationen som ganska fri och eleverna får stora möjligheter till självständig lek. Det är elever som tar initiativ och hittar på egna lekar där det är hög frenesi och det förefaller Anders som att de är fyllda av energi och leklust och han tror att naturen stimulerar till detta. Andra barn leker mer stillsamt och bygger olika kojor eller leksaker av saker som de hittar. Han tycker att friluftsliv förekommer i för liten utsträckning i ämnet och att det nästan bara sker på friluftsdagar. Enligt Anders är friluftsliv viktigt eftersom det är utvecklande för individen och för att alla barn lär sig på olika sätt. För en del är det viktigt att lära sig i den praktiska utemiljön. Han ser också andra värden i friluftslivet såsom att känna till allemansrätten och kunna hitta med hjälp av karta. Att känna till hur man gör upp eld och hur man ska klä sig i olika förhållanden.

Anders emotion:

Den första emotionella komponenten som Anders berör är den glädje som han uppfattar att eleverna känner när de är ute i det fria och den glädje detta faktum ger honom själv. Han berättar att känslan av frihet enligt honom bara kan upplevas just ute i det fria. Det gör honom också glad att se hur eleverna tar initiativ och leker utan något annat än de hjälpmedel som naturen bjuder och att de inte förefaller sakna något. På det mer negativa planet beskriver Anders besvikelse över några barn som bråkar och över de elever som inte har riktiga skor och kläder trots att detta betonats.

Anders habitus:

Den inställning som Anders verkar ha är att information är viktigt både innan och under friluftaktiviteter. Innan för att alla ska kunna delta på ett bra sätt med bra utrustning och under för att alla ska veta vad som är okej och vad som inte är okej. Han anser dessutom att en del uppstyrd aktivitet kan säkerställa och mer konkret visa eleverna vad de lärt sig eftersom andra saker kan vara svårare att sätta fingret på. Trots att Anders tycker att det är för lite friluftsliv i skolan kommer han inte med några direkta förslag på hur man skulle kunna ändra på detta men nämner att man kanske skulle kunna ha sådana aktiviteter på vanliga lektioner även om det kanske inte är så lätt.

6.8 Sammanfattning av attitydskomponenterna

Det verkar finnas en gemensam uppfattning om att friluftsliv är något som sker ute i naturen och det kan enligt informanterna innefatta allt från lugn och ro till olika tävlingsmoment. Det finns många olika värden där några som lyfts fram av flera informanter är att elever lär sig i olika miljöer, att få frihet under ansvar och att det friluftstekniska som att klä sig rätt, allemansrätten, att kunna göra upp eld, att känna till djur och växter och så vidare är viktigt i sig. Alla informanter utom en verkar se friluftsliv som något viktigt, detta skulle kunna bero på hur utbildningen för lärare i idrott och hälsa ser ut eller kanske på det svenska kulturarvet där friluftsliv ses som något sunt och hälsosamt. Men det kan också bero på att friluftsliv är en av de saker som är särskilt nämnt i styrdokumentet.

Det finns också många aspekter ur emotionsperspektivet som är intressanta då de förefaller vara ganska lika varandra hos de olika informanterna. Glädje är till exempel något som har kommit upp i alla samtal och det faller sig kanske naturligt eftersom glädje föder glädje och jag faktiskt frågat efter vad som hände senast de blev positivt överraskade vid friluftsliv i skolan. Andra känslor som kommit fram i flera intervjuer är entusiasm, känsla av gemenskap och känsla av att något är meningsfullt och motiverande. På det mer negativa planet hittar vi uppgivenhet, besvikelse och gnäll som de flesta upplevt.

De gemensamma dragen gällande handlingsvanan är att informanterna beskriver att de ser det som oerhört viktigt att planera noggrant. Fyra av informanterna verkar tycka att det är för lite friluftsliv i skolan och två av dem har kommit med idéer om hur man skulle kunna arbeta med friluftsliv under de vanliga lektionstimmarna. Denna undersökning visar alltså likt

Carlsson och Perssons undersökning att idrottslärare anser att det är för lite friluftsliv i skolan. Det förefaller vara så att informanterna har en positiv attityd till friluftsliv i skolan och såväl de kognitiva aspekterna som de emotionella aspekterna pekar på detta. Vad beträffar handlingsvanan är det lite mer oklart men det verkar ändå vara så att alla utom en ämnar arbeta för att det ska förekomma mer friluftslivsundervisning är det är i dagsläget när de arbetar. Jag konstaterar alltså att informanterna måste anses ha en inställning eller attityd som är positiv eller mycket positiv till friluftsliv i skolan och detta stämmer överens med den forskning som Larsson bedrivit i samband med sin tidigare nämnda avhandling.

Även den forskning som Robert Grape, Fredrik Uusijärvi och Fredrik Waara bedrivit stämmer överens med min egen. Deras slutsats var att det inte finns något klart samband mellan habitus, den kognitiva komponenten och den emotionella komponenten. Jag ser samma mönster i min undersökning då det trots att informanterna ser friluftslivet som viktigt inte avspeglas i handlingsvanan. Detta även om två av informanterna åtminstone på tankestadiet ämnar ge större utrymme åt friluftsliv i framtiden. Det finns dock en risk att även dessa faller in i skolans traditioner och bedriver friluftsliv så som man alltid har gjort på de olika skolorna. Denna tes stöds av Per Nygrens teorier i Den Sociala Grammatiken.

6.9 Reflektioner över mina resultat och analyser

Resultaten i denna undersökning är en produkt av mina intervjuer eller samtal med de olika informanterna. Det betyder alltså att mitt eget sätt att delta i samtalen också har påverkat dom i en eller annan riktning. Mitt sätt att ställa frågor förefaller ha påverkat informanterna till att fokusera på eleverna, på väderförhållanden och upplevelser som varit roliga eller tråkiga. Av någon anledning har det alltså kommit upp ganska lite diskussion om själva skolorganisationen, om planeringsarbetet i arbetslag och integreringsfrågor mellan idrott och hälsa och andra ämnen i ett friluftsperspektiv. Detta kan eventuellt också bero på att informanterna har en begränsad erfarenhet av att arbeta med detta i skolan men förmodligen så har de helt enkelt sett till den delen av friluftsliv som är det praktiska genomförandet och inte alla bakomliggande faktorer och förmodligen är detta ett resultat av mitt sätt att delta i samtalen. Nygrens teorier om traditioner kan också vara aktuella i detta fall eftersom den vardagliga traditionen i skolan ofta sätter friluftslivet på undantag. De nyblivna lärarna kan vara så vana vid detta synsätt att de helt enkelt inte upplever de strukturella hinder som finns eftersom situationen är så självklar för dem.

6.10 Teorier och styrning

Attitydsbegreppet har under hela arbetet varit centralt och fungerat som en hjälp vid såväl insamlande av data som redovisning och analys. I resultatdelen kan man se att min undersökning stödjer den del av attitydsforskningen som menar att det är handlingsvanan, habitus, som är den viktigaste attitydskomponenten för skolans verksamhet. Detta eftersom habitus representerar själva aktiviteten i skolan.

Styrdokumentet betonar friluftsliv och variationstänkande för att arbeta med elevansvar och de positiva erfarenheterna av friluftsliv överensstämmer med variationstänkandet och med elevernas medbestämmande och deltagande. Undersökningen är i mångt och mycket resultatmässigt lik de undersökningar som genomförts tidigare och som jag presenterat i arbetet.

6.11 Slutord

Kontentan av detta arbete är att friluftsliv anses vara viktigt bland många idrottslärare. Det står ju dessutom i styrdokumentet att de skall ägna sig åt detta och utbildningen framhåller många positiva lärdomar i samband med friluftsliv. Det anses ändå vara lite svårt att genomföra friluftaktiviteter på grund av många olika faktorer. Exempel på faktorer kan vara tidigare nämnda strukturella problem, rena attitydsproblem där handlingsvanan då är den viktiga och traditioner i skolan. Det är min förhoppning att friluftslivsundervisningen skall bryta sig loss från skolans traditioner då jag tror att detta är bästa sättet för denna undervisning att utvecklas. Jag hoppas därmed att jag dragit ett litet strå till stacken genom att belysa de positiva aspekterna av friluftsliv och de svårigheter som lärarna upplever i samband med detsamma.

6.12 Vidare forskning

Jag har under arbetets gång funderat ganska mycket på hur attityderna till friluftsliv egentligen ser ut ute i skolverksamheten. Det skulle vara vettigt att fortsätta med denna undersökning och antingen bidra med nya små användbara delar eller också en stor undersökning där man når mättnad. Jag undrar också hur det ser ut med de attityder jag kunnat skönja hos mina informanter kvar när de själva har arbetat som lärare i idrott och hälsa en tid? Det finns forskning på andra områden som visar att det går ganska snabbt att glömma sin utbildning och istället falla in i de traditioner som finns på den nya arbetsplatsen, men hur är det med friluftslivet i skolan? Mitt andra förslag till vidare forskning är således att göra en liknande studie som denna fast med den skillnaden att man träffar informanterna igen efter att de har arbetat ett tag och genomför nya intervjuer. På så sätt skulle man kunna få reda på om skolan har förändrat deras attityder och på vilket sätt.

6.13 Relevans för läraryrket

Uppsatsen jag har skrivit är i hög grad relevant för läraryrket då den undersöker en viktig del av undervisningen i idrott och hälsa. Friluftsliv är också enligt styrdokumentet för ämnet idrott och hälsa viktigt och det är således relevant och mycket intressant att studera vilka attityder som de framtida lärarna i idrott och hälsa kan förväntas inneha. Det finns dock forskning som menar att dessa nuvarande attityder riskerar att förändras när lärarna börjar arbeta på en skola och att det man lärt sig under sin egen utbildning riskerar att få en mindre viktig roll. Därför är det av ännu större betydelse att forska på vilka attityder som finns och hur man kan få dem att överensstämma med skolans och styrdokumentens inställningar till dessa frågor.

Informanternas berättelser om den dagliga verksamheten är också av didaktisk relevans. Friluftsliv ställer uppenbarligen en del krav och det kan till exempel vara av vikt att kunna flytta en friluftsdag med ganska kort varsel om det blir dåligt väder eller om det skulle dyka upp plötsligt gynnsamt väder. Detta ställer krav när det gäller schemaläggning men leder också till ökad kvalitet om det genomförs på ett bra sätt i optimala förhållanden. Denna typ av flexibilitet, eller utevarande av flexibilitet är också något som två av informanterna påpekade under intervjuerna som kunde vara svårt och leda till negativa upplevelser. Den didaktiska relevansen ligger också i att arbetet i sin teoridel ger en inblick i hur attityder och dess olika komponenter fungerar. Attityder och attitydsförändring är naturligtvis av högsta vikt för en människa som arbetar didaktiskt. Detta är ju något som man ofta talar om under utbildningen, även om det ofta sker i andra ordalag och med andra termer såsom motivation och meningsfullhet. Att ha denna förståelse tror jag är viktigt för att kunna påverka sina kommande elever och för att kunna förstå bättre hur de tycker och tänker. Denna kunskap gör

det sedermera lättare för läraren att kunna påverka eleven i en eller annan riktning. Kunskap gällande attityder måste således anses vara av didaktisk relevans.

De svar jag har fått under detta arbete innebär alltså vissa konsekvenser. Ett exempel är att det borde finnas stor anledning att titta på schemaläggningen och möjligheterna till att skapa större flexibilitet i denna. På så sätt skulle man skapa bättre förutsättningar för god friluftsupervisning och undvika mycket av de irritationsmoment som informanterna rapporterar om. En annan konsekvens som kan sägas vara glädjande är att de lärare som följer kursplanerna och idkar friluftsliv med sina elever kan förvänta sig positiva konsekvenser som glädje, motiverade elever, initiativfulla elever, att somliga elever blir mer mottagliga för lärande och entusiasm. Det finns fog för att påstå att man också bör förvänta sig ett viss mått av gnäll, speciellt om vädret är dåligt.

7. Referenser

- Andersson, B.-E., & Nilsson, S.-G. (1966). *Arbets- och utbildningsanalyser med hjälp av critical incident metoden*. Göteborg: Akad.-förl./Gumpert ...
- Bohner, G., & Wänke, M. (2002). *Attitudes and attitude change*. Hove: Psychology Press.
- Esaiasson, P. (2007). *Metodpraktikan : konsten att studera samhälle, individ och marknad* (3., [rev.] uppl. ed.). Stockholm: Norstedts juridik.
- Flanagan, J. (1954) *THE CRITICAL INCIDENT TECHNIQUE*. Psychological Bulletin, VOL. 51, No. 4. Pittsburgh: American Institute for Research and University of Pittsburgh: . the American Psychological Association [distributör].
- Grape, R. Uusijärvi, F. Waara, F. (2004). *Elevers och lärares attityder till friluftsliv i gymnasieskolan*. Fördjupningsarbete 10p, Luleå: Luleå Tekniska Universitet, Institutionen för utbildningsvetenskap
- Karlsson, L. (2001). *Psykologins grunder* (2., [utök. och uppdaterade] uppl. ed.). Lund: Studentlitteratur.
- Karlsson, M. Persson, C. (2007). *Att sträva mot målen- En studie om fyra idrottslärares tankar kring bedömning och betygsättning i Idrott och Hälsa*. Fördjupningsarbete 10p, Göteborg: Göteborgs Universitet, Institutionen för pedagogik och didaktik.
- Larsson, L. (2009). Idrott - och helst lite mer idrott idrottslärarstudenters möte med utbildningen. from <http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:su:diva-29655>
urn:nbn:se:su:diva-29655
- Mann, L. (1972). *Socialpsykologi : gruppbetående, individen i gruppen, attityder, beslutfattande, social interaktion*. Stockholm: Wahlström & Widstrand.
- NE.se [Elektronisk resurs]. (2000). Malmö: Nationalencyklopedin.
- Nygren, P. (1979). *Den sociala grammatiken : mot en kritisk socialpsykologi*. Stockholm ; Göteborg ; Lund: Esselte studium.
- Permer, L. G., Carlström, I., & Permer, K. (1989). *Psykologi : en grundbok*. Lund: Studentlitteratur.
- Skollagen. (1998). (1. uppl., i dess betydelse den 1 januari 1998 ed.). Stockholm: Norstedts juridik.
- Sverige. Skolverket. (2000a). *Skolverkets föreskrifter om kursplaner och betygskriterier för kurser i ämnet idrott och hälsa i gymnasieskolan och inom gymnasial vuxenutbildning*. [Elektronisk resurs]SKOLFS: 2000:6. Stockholm: Skolverket: Ekholm[distributör].
- Sverige. Skolverket. (2000b). Kursplan för IDH1202 - Idrott och hälsa B [Elektronisk resurs]. SKOLFS: 2000:6. Stockholm: Skolverket: Ekholm [distributör].
- Sverige. Skolverket. (2006a). *Läroplan för de frivilliga skolformerna Lpf 94 : gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, den kommunala vuxenutbildningen, statens*

skolor för vuxna och vuxenutbildningen för utvecklingsstörda. Stockholm: Skolverket : Fritze [distributör].

Sverige. Skolverket. (2006b). *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet Lpo 94 [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Skolverket : Fritze [distributör].

Sverige. Skolverket. (2006c). *Läroplan för förskolan Lpfö 98*. Stockholm: Skolverket : Fritze [distributör].

Sverige. Skolverket. (2008). *Grundskolan [Elektronisk resurs] : kursplaner och betygsriterier : förordning (SKOLFS 2000:135) om kursplaner för grundskolan : Skolverkets föreskrifter (2000:141) om betygsriterier för grundskolans ämnen (2., rev. uppl. ed.)*. Stockholm: Skolverket : Fritze [distributör].

Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.